

педагогами гендерних проблем, на думку вчених, допомагає порівняння спільного і відмінного у традиційному (статеводиференційованому) та гендерному (особистісно-егалітарному) підходах, гендерний аналіз та експертиза підручників, друкованих зошитів, написання конспектів уроків, моделювання практичних робіт з урахуванням гендерного складника; виявлення позитивних і негативних тенденцій у міжстатевому спілкуванні молодших школярів, їх орієнтації на колективні творчі справи, дружбу і товаришування з «різними біологічно та рівними соціально» [4, с. 52–79]. Формування культури здоров'я у молодших школярів на засадах гендерного підходу та його різновиду – особистісно-егалітарного передбачає забезпечення належних умов для максимальної самореалізації обох статей, розкриття здібностей дівчаток і хлопчиків у процесі суб'єктної взаємодії у системі «вчитель – учні – батьки».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балакірева О.М. Впровадження гендерного підходу в українсько-канадському проекті «Молодь за здоров'я». Київ: Укр. Інст. соціол. досліджень. 2005. 48 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник / І. Д. Бех. – К.: Либідь, 2008. – 848 с.
3. Бойченко Т. Алгоритм здоров'ятворення особистості // Біологія і хімія в школі. 2010. № 2. С. 14–16.
4. Кікінежді О. М., Шост Н. Б., Шульга І. М. Основи здоров'я. Конспекти уроків. 4 клас: посібник для вчителя. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2015. 120 с.
5. Кравець В. П. Гендерна педагогіка: [навчальний посібник]. Тернопіль: Джура, 2003. 416 с.
6. Кравець В. П., Говорун Т. В., Кікінежді О. М. Гендерна соціалізація молодших школярів: навч. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 192 с.
7. Луценко О. А., Павлушенко Н. М. Гендерна абетка для педагогів (методичні рекомендації для вчителів щодо реалізації гендерної складової в навчально-виховному процесі початкової школи). Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. 52 с.
8. Максименко Д.С. Здоров'я дитини в сучасному інформаційному середовищі [Текст]: практ. психологія. Київ: Центр учб. літ., 2018. 222 с.
9. Нова українська школа: поради для вчителя / під заг. ред. Н. М. Бібік. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
10. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 томах. К.: Рад. школа, 1976. Т. 1. 654 с.

Тизьо М.

Науковий керівник – доц. Васильківська Н. А.

ЛІЧИЛКИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЛІТЕРАТУРНО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Проблема розвитку дитячої літературно-творчої діяльності залишається актуальною до сьогодні. Літературно-творча діяльність посідає особливе місце серед проявів творчості молодших школярів. Адже, з одного боку, вона вимагає роботи таких психічних процесів, як сприймання, образне мислення, уява, мовлення, емоції, активізує почуттєву та інтелектуальну складові пізнавальної діяльності молодшого школяра, а з іншого – для дітей цього віку характерною є надзвичайна емоційність та чутливість до образних вражень, багатство уяви, невтомна допитливість, відкритість до оточуючого світу.

Мета статті: охарактеризувати лічилки як засіб літературно-творчої діяльності молодших школярів.

Численні наукові дослідження різних часів свідчать про безмежні креативні можливості учнів початкової школи. Психолого-педагогічна спадщина Я. А. Коменського, К. Д. Ушинського, О. В. Духновича, М. Монтессорі, О. О. Потебні, С. Ф. Русової, П. П. Блонського, практика Л. М. Толстого, С. Френе, Дж. Родарі, В.О. Сухомлинського свідчать, що літературна творчість у дитячі роки – умова та засіб максимального розкриття творчих здібностей, активізації емоційно-чуттєвої сфери, пізнавальних інтересів та духовного потенціалу молодших школярів.

Проблемою розвитку творчих здібностей у дітей займається відомий в Україні дидакт О. Я. Савченко. Автор виокремлює такі складові пізнавальних здібностей: порівняння (як розумова операція, як дидактичний прийом і як засіб створення образності), класифікація,

аналіз, синтез, узагальнення, групування [2]. Педагог наголошує, що тільки активна діяльність самого школяра є запорукою його успішного розвитку. Важливо у школі давати самостійні і творчі завдання на спостереження, узагальнення, щоб у дітей формувалися мислительні здібності, інтерес до навчання, слід упроваджувати пошукову діяльність.

Розвиток літературних творчих здібностей учнів початкових класів є складним процесом. Він спирається на такі пізнавальні та творчі здібності:

- спостережливість, здатність побачити незвичайне у звичайному;
- розвинену уяву, вміння фантазувати;
- розвинене мовлення, образне мислення;
- розвинену потребу пізнавати нове (допитливість, пізнавальний інтерес);
- наполегливість, впевненість у досягненні мети.

Під час формування літературно-творчих умінь можна використовувати такі творчі вправи:

- пошук потрібного римованого слова;
- закінчення чи поширення речень і текстів;
- висловлення свого ставлення до почутого;
- складання дітьми скоромовок, лічилок, загадок на основі аналогії чи за допомогою вчителя;
- редагування текстів;
- переказ тексту, в тому числі і творчий;
- інсценування, драматизація літературних творів;
- складання текстів за аналогією;
- аналіз та удосконалення творчої роботи [1; 435-443]

Розвиток творчих здібностей школярів – важливе завдання початкової школи. В. Сухомлинський, К. Ушинський підкреслювали сенситивність молодшого шкільного віку до творчості. Ця думка доведена у дослідженнях Л. Божович, Л. Венгера, Л. Дранкова та ін.

Питання етновиховання неодноразово привертало увагу педагогів. Одним із перших теоретично обґрунтував народне виховання Я. Коменський, який звертався до виховних традицій слов'янських народів. Підтримував ідеї народного виховання й К. Ушинський: «Не педагогіка, не педагоги, а сам народ та його великі люди прокладають шлях у майбутнє [5]». Учений був переконаний, що виховання присутнє у народі і його не треба навмисне вигадувати [5, с. 102].

Фольклор завжди посідав провідне місце у вихованні дітей. Наші предки засобом слова здійснювали навчання та виховання юного покоління.

До середини XIX ст. дитячий фольклор не виділявся в окрему групу усної народної творчості та спеціально не записувався. Тільки від другої половини XIX ст. і у XX ст., відколи зростає зацікавленість суспільства народним життям, починається збирання та з'являються публікації зразків усної дитячої словесності В. Даля, П. Шейна, О. Афанасьєва, П. Іванова, С. Ісаєвича, Г. Виноградова, О. Капіци, М. Мельнікова, П. Чубинського, І. Манжури, М. Вовчка, М. Лисенка, В. Василенка, В. Анікіна, Д. Яворницького, В. Верховинця та ін.

У XX ст. пошукову роботу одним із перших продовжив Г. Виноградов, який досить точно дав визначення дитячого фольклору та детально проаналізував його жанри (зокрема лічилки), простежив зв'язки дитячого фольклору із народним побутом.

Важливе значення фольклору як засобу творчого розвитку підкреслювали видатні педагоги. Так, К. Орф вважав, що для раннього гуманітарного виховання дітей найкращим матеріалом є дитячі лічилки, забавлянки тощо.

Лічилки, ігрові пісеньки та інший віршований «галас», який у житті й побуті часом вважається порожньою забавою, є важливим засобом розвитку дитини.

Лічилки — здавна придуманий для дітей спосіб здійснення об'єктивної справедливості. Ніби сама доля розпоряджається розподілом ролей. А коли це так, то виграш у грі залежить тільки від граючого. Дитина під час гри повинна бути меткою, кмітливою, пам'яткою, догадливою, спритною тощо. Всі ці якості в дитячій свідомості розвиває лічилка.

Лічилка виникла у глибокій старовині. У ті часи багато видів роботи були не тільки важкі, а й небезпечні для життя. Одним із способів розподілу на таку роботу ставала лічилка.

Лічилку використовували в реальному житті, тому вона є не самостійним літературним жанром, а прикладним, оскільки має практичне завдання — допомогти в розподілі роботи.

Крім того, у давнину, коли люди вірили у чарівну силу слова, лічилка, вірогідно, виконувала ще одну серйозну роль, адже за звуковою структурою нерідко була схожою до заклинань.

Насправді без цих веселих і смішних віршів, без словесної гри, яка в них міститься, дитина ніколи не оволодіє своєю рідною мовою досконало, ніколи не стане її гідним володарем, здатним висловити будь-які думки, відчуття, переживання тощо.

Більшість лічилок у дитячому виконанні звучить як вірші, тільки «смішні». Діти так і ставляться до них, як до веселих віршів, часто змішуючи зі скоромовками, утішками тощо. Основна особливість лічилки — чіткий ритм, можливість кричати окремо всі слова.

Найпоширеніший вид народної лічилки призначений безпосередньо для розрахунку гравців. Велика група лічилок указує на тих, хто буде учасником гри. Останній, хто залишився після розрахунку, водить.

До цього ж виду лічилок належать такі, де немає прямої словесної вказівки на те, хто водить або виходить після рахування. Його замінює останнє виразне слово. У цій групі особливо виділяються безглузді лічилки, з абсурдним сюжетом і звуко- та словосполученням. Схожі лічилки існують у дитячому фольклорі різних народів.

Наступна група лічилок — ігрова — призначена одночасно і для рахування, і для гри. Саме ці лічилки закінчуються питаннями, завданнями, вказівками та іншими вимогами.

Лічилки класифікують:

За формою: 1. Власне лічилки; 2. Лічилки-каламбури (містять незрозумілі слова); 3. Лічилки-замінники віршів (не містять ні незрозумілих, ні рахункових слів).

За призначенням: 1. Лічилки-задачі; 2. Лічилки для вибору ведучого; 3. Лічилки для вибору учасників гри.

У своєму дослідженні ми використовували вправи розпізнавального, конструктивного і творчого характеру.

До розпізнавальних належать такі вправи:

знайти серед поданих текстів лічилку

Че-че-че, Че-че-че – Бабуся калачі пече.

Ча-ча-ча, Ча-ча-ча – Дай, бабусю, калача.

Чі-чі-чі, Чі-чі-чі – Їж, будь ласка, калачі.

Кричав Архип, Архип охрип, Не треба Архипу кричати до хрипу.

В синім небі путь моя, швидше всіх літаю я. Маю крила, хоч не птах. Люди звуть мене... (Літак)

Аки - маки, таки - паки, завелися в річці раки, стали раки, воду пити-ти виходь, тобі водити.

Вправи конструктивного характеру містять такі завдання:

відновлення послідовності рядків;

З ким захочеш, 5

З високого горба. 2 Котилася торба 1

А в тій торбі 3 Хліб-паляниця, 4 З тим поділися. 6

доповнити рядки відповідно до рими та змісту лічилки;

Йшла зозуля біля ..., (саду) ... на розсаду. (Наступила) І сказала: "Ку-ку-мак, Вибирай один ...". (кулак)

До вправ творчого характеру належать:

скласти лічилку за поданим текстом на 2-4 рядочки;

Раз, два, три...

А ловити нас будеш – ти!

Раз, два, три, чотири,

Малювати нас учили,

А ще читати і писати,
Але ми любимо пострибати!
скласти лічилку за поданим малюнком (на малюнках зображено зайця)
Раз, два, три,
Зайчиком-побігайчиком будеш ти!

Раз, два, три,
У лісі зайчика покинув ти!
Раз, два, три, чотири, п'ять,
Ходім зайчика спасати!

Використання завдань різної складності, особливо творчих завдань, при опрацюванні лічилок сприяє розвитку літературно-творчої діяльності молодших школярів.

Народна творчість завжди була впливовим засобом творчого розвитку молоді. Безпосереднє знайомство дітей із народною творчістю, усвідомлення її виражальних засобів сприяють розвитку творчого мислення, надзвичайно збагачують творчу фантазію, розвивають уяву.

Український фольклор, завдяки своїм характерним особливостям, слугує ефективним засобом творчого розвитку особистості. А розмаїття лічилок сприяє творчому розвитку дітей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Світлана Луців (Дрогобич) Особливості розвитку літературно-творчих здібностей молодших школярів / С. Луців. - Рідне слово в етнокультурному вимірі, - 2016,- 435-443.
2. Савченко О. Я. Розвивай свої здібності: Навч. посіб. для мол. школярів / О. Я. Савченко. – К.: Освіта, 1995. – 159 с.
3. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям / В. А. Сухомлинский // Избранные педагогические сочинения : В 3-х т. Т. 1. – М. : Педагогика, 1979. – 558 с.
4. Ушинский К. Д. Избранные педагогические произведения /К. Д. Ушинский – М. : Просвещение, 1968. – 557 с.

*Черній Олена
Науковий керівник – викл. Шевченко О.М*

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІВ ДО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

На сучасному етапі розвитку суспільства відбувається зміна ціннісних орієнтирів у світі та визнання унікальності кожної особистості. Освіта не може залишатися осторонь таких процесів. У зв'язку з цим змінюється освітня парадигма та формується гуманістична модель: «освіта для всіх, заклад загальної середньої освіти для всіх». Основою цієї моделі є концепція цілісного підходу, що сприяє реалізації прав і можливостей кожної людини і передбачає рівний доступ дітей із особливими потребами до здобуття якісної освіти.

Освіта є найвагомішою і найбільш проблемною сферою у житті дітей з особливими освітніми потребами (далі – з ООП). Вона виступає наче індикатором кола інших проблем, адже, як лакмусовий папірець, виявляє такі проблеми, як: доступність архітектурних споруд, транспортування дітей з ООП, їхня комунікаційна обмеженість, матеріальне забезпечення, працевлаштування у майбутньому. У зв'язку зі змінами в освіті змінюється і вимоги до навчальних закладів. Зокрема, з'явилося таке поняття як «інклюзивний заклад». У посібнику «Інклюзивна школа: особливості організації та управління» воно визначається так: «інклюзивний заклад» – це заклад освіти, який забезпечує інклюзивну модель освіти як систему освітніх послуг, зокрема: адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання; використовує існуючі в громаді ресурси; залучає батьків; співпрацює з фахівцями для надання послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей; створює позитивний мікроклімат у шкільному середовищі [4, 7].

Проблемі підготовки сучасного вчителя до роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби, присвячено багато досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема Є. Агафонової, М. Алексєєвої, С. Альохіної, В. Бондаря, М. Гордона, Л. Гречко, О. Денисової, Л. Журавльова, О. Завальнюк, В. Зарецького, В. Засенка, А. Колупаєвої, О. Кутепової,